

Ocena rozprawy doktorskiej Pani mgr Katarzyny Kobaki zatytułowanej:
*Ocena kompetencji społecznych osób dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną z
uwzględnieniem ich stylu życia.*

Promotor pracy: prof. nadzw. dr hab. Ewa Demczuk-Włodarczyk.

Rozprawa doktorska wykonana w Katedrze Fizjoterapii AWF we Wrocławiu.

1. Struktura pracy, zgodność treści z tematem

Przedstawiona do recenzji praca doktorska liczy łącznie 97 stron, w tym praca właściwa ze *Spisem treści*, *Wykazem skrótów* oraz *Piśmiennictwem* zajmuje 75 stron. Pozostałe 22 strony to część dodatkowa zawierająca streszczenia w języku polskim i angielskim, *Spis rycin*, *Spis tabel* oraz *Załączniki*, w których Autorka pokazała *Inwentarz PAC-1 Gunzburga* w adaptacji Witkowskiego oraz Uchwałę Senackiej Komisji ds. Etyki Badań Naukowych przy AWF we Wrocławiu, w sprawie opinii o projekcie eksperymentu poznawczego.

Praca właściwa zbudowana jest z 8 rozdziałów. Są to: *Wstęp*, *Cel pracy*, *Pytania badawcze*, *Material i metody badawcze*, *Wyniki*, *Dyskusja*, *Wnioski* oraz *Piśmiennictwo*. W pracy właściwej zamieszczono 21 tabel i 6 rycin prezentujących uzyskane wyniki. Układ i proporcje rozdziałów w rozprawie są prawidłowe.

W *Bibliografii* Autorka wyszczególniła 97 pozycji literatury, w tym: około 30% pozycji z okresu od 2011-2018, około 32% pozycji z okresu od 2006-2010, 24% pozycji z okresu 2000-2005 roku oraz 14% pozycji do roku 1999 włącznie. Najstarsze cytowane artykuły to pozycje nr 2 i 59 z 1983 roku. Tytuły polskojęzyczne stanowią około 11% bibliografii, angielskojęzyczne około 89% bibliografii.

Merytoryczne treści zawarte w rozprawie odpowiadają tematowi pracy, chociaż roboczy tytuł pracy określony w Uchwale Senackiej Komisji ds. Etyki Badań Naukowych przy AWF we Wrocławiu, gdzie zatytułowano projekt: *Ocena kompetencji społecznych osób dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną, uczestników Warsztatów Terapii Zajęciowej w porównaniu do osób z niepełnosprawnością intelektualną uprawiających sport*, bardziej precyzyjnie określa zrealizowane przez Doktorantkę badania, ale i w tym tytule brakuje Recenzentowi dookreślenia niepełnosprawności intelektualnej w stopniu umiarkowanym.

Sformułowana przez Autorkę hipoteza i pytania badawcze są spójne z tytułem pracy. Zawarte w poszczególnych rozdziałach informacje i cytowana literatura należycie opisują założone w podtytułach zagadnienia. Generalnie, poza podniesionymi wyżej uwagami odnoszącymi się do tytułu, Recenzent nie ma zastrzeżeń odnośnie strony formalnej pracy.

2. Wstęp

W części wstępnej Autorka omawia pojęcie niepełnosprawności intelektualnej oraz jej klasyfikacje, przybliża definicje i przyczyny niepełnosprawności intelektualnej, charakteryzuje osoby niepełnosprawne intelektualnie w stopniu umiarkowanym, a także wprowadza w problematykę kompetencji społecznych osób z niepełnosprawnością intelektualną, kompetencji społecznych, które decydują o prawidłowym funkcjonowaniu jednostki w społeczności. W tym miejscu Autorka stwierdza, iż wpływ regularnego uprawiania różnych sportów i wpływ systematycznych kontaktów międzyludzkich w ramach uczestnictwa w Warsztatach Terapii Zajęciowej ma niewątpliwy wpływ na poziom uzyskiwanych kompetencji społecznych osób z niepełnosprawnością intelektualną, ale skala tego wpływu jest mało zbadana, zatem mało znana.

W dalszej części *Wstępu* Autorka przywołuje krajowe i zagraniczne badania odnoszące się do aktywności fizycznej realizowanej w ramach ruchu Olimpiad Specjalnych i Warsztatów Terapii Zajęciowej na sprawność fizyczną i poziom kompetencji społecznych osób z niepełnosprawnością intelektualną. W opinii Autorki ruch, aktywność sportowa jest atrakcyjną formą rehabilitacji wpływającą na rozwój psychiczny i fizyczny, także dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, w tym także w zakresie uzyskiwania wyższych umiejętności społecznych niezbędnych w codziennym funkcjonowaniu w otaczającym środowisku.

3. Cel pracy, hipoteza i pytania badawcze

Celem pracy była ocena kompetencji społecznych osób dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym, uczestników Warsztatów Terapii Zajęciowej w porównaniu do osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym uprawiających sport w ramach treningów przygotowujących do startów w zawodach *Olimpiady Specjalne*. Doktorantka sformułowała następującą hipotezę badawczą:

1. Niepełnosprawni intelektualnie w stopniu umiarkowanym sportowcy w porównaniu z uczestnikami WTZ posiadają wyższe kompetencje społeczne.

Sformułowała także powiązane z wyartykułowaną wyżej hipotezą dwa pytania badawcze mające stosowne aspekty poznawcze i aplikacyjne.

4. Materiał i metody badań

Autorka przebadła wstępnie grupę 120 osób dorosłych (72 kobiety i 48 mężczyzn), posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności intelektualnej, określonym na podstawie testu inteligencji WAIS-R, polskiej adaptacji testu Davida Wechslera. Średni wiek badanych osób wynosił 39,4 lat. Do badań Autorka zakwalifikowała grupę 60 osób niepełnosprawnych intelektualnie spełniających kryteria włączenia, w tym 30 osób uprawiających sport o średniej wieku 45,2 lat (grupa I) i 30 osób uczestniczących w zajęciach w WTZ o średniej wieku 43,1 lat (Grupa II). Grupa I została podzielona dodatkowo na grupę Ia – dyscypliny zespołowe: piłka nożna, siatkowa i koszykowa, i Ib - dyscypliny indywidualne: LA, narciarstwo, kolarstwo, pływanie.

Pierwszą grupę stanowiły osoby uprawiające sport, startujące w zawodach *Olimpiady Specjalne*, mieszkające w DPS w Legnickim Polu, drugą grupę stanowiły osoby uczestniczące w Warsztatach Terapii Zajęciowej w Zakopanem i w Nowym Targu. Badani sportowcy trenują codziennie, szczególnie intensywnie już kilka miesięcy przed zawodami. Badani uczestnicy WTZ spędzają około 6 godzin w ośrodku, w gronie rówieśniczym, z czego około 4 godziny w pracowniach tematycznych, ale mieszkają w domach rodzinnych.

Kryterium włączenia do badań była zgoda osoby niepełnosprawnej i jej opiekuna prawnego, stwierdzona niepełnosprawność intelektualna w stopniu umiarkowanym, uczestnictwo w zajęciach WTZ bądź uprawianie sportu i uczestnictwo w zawodach *Olimpiady Specjalne* oraz wiek dorosły. Doktorantka wykluczyła z badań osoby z porażeniami i niedowładem utrudniającym poruszanie się, osoby komunikujące się w sposób niewerbalny oraz osoby z zespołem Downa, z wodogłowieciem i małogłowieciem.

Niestety Autorka nie określiła płci osób uczestniczących finalnie w badaniach, zatem mogło się tak zdarzyć, iż w grupie sportowców wystąpili sami mężczyźni, a w grupie uczestników terapii zajęciowej same kobiety, co mogło mieć istotny wpływ na uzyskane wyniki. Również brakuje informacji o średnim ilorazie inteligencji w badanych grupach. Wiemy, że rozpiętość ilorazu inteligencji mierzona np. skalą Stanford-Bineta, w grupie osób z niepełnosprawnością umysłową w stopniu umiarkowanym wynosi od 36 do 51.

W ocenie recenzenta ważnym aspektem mającym wpływ na końcowe wyniki mogłaby mieć informacja określająca dotychczasową ilość lat, a może miesięcy czy tygodni trwania treningów, a także, w grupie drugiej, odpowiednio czasokres uczęszczania na zajęcia do Warsztatów Terapii Zajęciowej. Do badań Autorka zastosowała inwentarz PAC-1, który jest odpowiednim testem do badań kompetencji społecznych osób z niepełnosprawnością intelektualną, w interesującym Doktorantkę, stopniu umiarkowanym. Kwestionariusz PAC-1 zawiera 120 zadań, w czterech działach oceniających kompetencje człowieka: dział I – obsługiwanie siebie, dział II – komunikowanie się, dział III – uspołecznienie, i dział IV – zajęcia.

Doktorantka wystarczająco wnikliwie opisała stosowany w badaniach test PAC-1. W opinii Recenzenta przyjęte metody badawcze są adekwatne do założonych celów poznawczych. Analizę statystyczną Autorka wykonała przy użyciu programu Statistica 12.0 PL, we wszystkich testach statystycznych wartości współczynnika $p < 0,05$ przyjęte zostały za istotne statystycznie.

5. Wyniki badań

Wyniki badań Doktorantka przedstawiła w sposób czytelny i w logicznej kolejności przeprowadzonych pomiarów. Uzyskane w badaniach wyniki odpowiadają w pełni na postawione pytania badawcze. Hipoteza, w której Doktorantka zakładała, iż niepełnosprawni intelektualnie w stopniu umiarkowanym sportowcy w porównaniu z uczestnikami WTZ posiadają wyższe kompetencje społeczne została w pełni potwierdzona.

Wyniki badań Doktorantki wskazują, iż poziom kompetencji społecznych osób dorosłych, niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu umiarkowanym, trenujących, przygotowujących się do zawodów *Olimpiady Specjalne*, mieszkających w DPS jest istotnie wyższy niż poziom kompetencji społecznych osób dorosłych, niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu umiarkowanym uczestniczących w kilkugodzinnych zajęciach terapii zajęciowej w WTZ, mieszkających w domach rodzinnych. Również z badań Doktorantki

jednoznacznie wynika, iż rodzaj uprawianej dyscypliny sportowej różnicuje poziom kompetencji społecznych zawodników. Sportowcy trenujący gry zespołowe osiągnęli istotnie wyższy poziom kompetencji społecznych w porównaniu z grupą zawodników trenujących dyscypliny indywidualne w zakresie zachowania się przy stole, używanego języka, udziału w zabawie i w pracach domowych, i w sprawności manualnej.

Reasumując, Doktorantka wykazała, iż najlepszą formą rehabilitacji dla osób niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu umiarkowanym, skutkującą najwyższym poziomem uzyskanych umiejętności społecznych jest udział w systematycznych zajęciach sportowych, najlepiej w dyscyplinach zespołowych takich jak piłka nożna, siatkowa i koszykówka.

6. Dyskusja

W rozdziale *Dyskusja* Doktorantka dokonała analizy wyników badań własnych, odniosła się do postawionej w pracy hipotezy badawczej, własnych pytań badawczych oraz do niezbyt nielicznych badań innych autorów zajmujących się kompetencjami społecznymi osób niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu umiarkowanym.

W badaniach własnych Doktorantka wykazała istotne różnice w poziomie kompetencji pomiędzy grupą sportową a grupą uczestników warsztatów terapii zajęciowej, na korzyść grupy sportowców. W dyskusji odniosła się także do faktu nieuwzględnienia płci w przeprowadzonych badaniach. Stwierdziła [za Witkowski (1985)], iż w związku z niewielką reprezentacją mężczyzn w badanych grupach zmienna płci nie ujawnia związku z kompetencją społeczną, chociaż nieco dalej podaje równoległe [za Gumienny (2010)], iż umiejętności funkcjonowania, czyli kompetencje społeczne są zależne od płci.

Ogólny, niezwykle istotny wniosek z przeprowadzonych badań i uzyskanych wyników można sformułować następująco: systematyczne uprawianie sportu, szczególnie gier zespołowych, to nie tylko wyższa sprawność fizyczna, ale także wyższy, ponadprzeciętny poziom kompetencji społecznych, czyli poziom umiejętności społecznych niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie.

Reasumując, uzyskane wyniki i wyciągnięte przez Doktorantkę wnioski są interesujące i wartościowe. Zaprezentowana dyskusja jest ciekawa, dopełniająca wcześniejsze rozdziały pracy. Zaprezentowane wnioski, w liczbie czterech, stanowią odpowiedź na postawione pytania badawcze. Zawierają one wartościowe stwierdzenia poznawcze, stanowiąc zwięzłe podsumowanie rozwiązanych zagadnień badawczych.

W opinii Recenzenta występujące w pracy nieliczne błędy stylistyczne, literówki itp. nie umniejszają wartości ocenianej rozprawy doktorskiej.

7. Podsumowanie

Uwzględniając całość zaplanowanych i wykonanych badań przez mgr Katarzynę Kobakę oraz poprawną analizę i interpretację wyników badań, stwierdzam, że rozprawa doktorska zatytułowana: *Ocena kompetencji społecznych osób dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną z uwzględnieniem ich stylu życia*, spełnia niezbędne kryteria ustawowe i wnosi wiele nowych elementów poznawczych i praktycznych dotyczących kompetencji społecznych osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Wobec powyższego, wnoszę do Wysokiej Rady Wydziału Fizjoterapii Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, o dopuszczenie Pani mgr Katarzynę Kobakę do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

KIEROWNIK
Katedry Rehabilitacji Klinicznej

Prof. dr hab. Anna Marchewku